

Sprawozdanie z efektów pracy organizatora rodzinnej pieczy zastępczej za rok 2017

Wstęp.

Zgodnie z art. 76 ust. 4 pkt 15 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn. zm.) zwanej dalej ustawą, organizator rodzinnej pieczy zastępczej przedstawia staroście i radzie powiatu sprawozdanie z efektów pracy.

Organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej jest wyznaczona przez starostę jednostka organizacyjna powiatu lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację zadania na podstawie art. 190 ustawy.

Zgodnie z Zarządzeniem Nr 1/2012 Starosty Otwockiego z dnia 3 stycznia 2012 r. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Otwocku wyznaczone zostało na Organizatora Pieczy Zastępczej w Powiecie Otwockim.

I. Rodzinna piecza zastępcza w Powiecie Otwockim.

Zgodnie z ustawą w przypadku gdy rolę organizatora pełni Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w jednostce tworzy się Zespół do spraw Rodzinnej Pieczy Zastępczej, zwany dalej Zespołem.

Realizacja zadań.

Pracą Zespołu koordynuje dyrektor PCPR. W 2017 r. w Zespole pracowało 5 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, 5 psychologów, specjalista pracy socjalnej, pracownik socjalny oraz konsultant do spraw rozwoju dzieci i młodzieży w rodzinach zastępczych.

Zespół wykonywał zadania wynikające z zapisów ustawy, a mianowicie:

- 1) prowadził nabór kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub kierowania rodzinnym domem dziecka;
- 2) kwalifikował osoby kandydujące do pełnienia funkcji rodziny zastępczej oraz wydawał zaświadczenia kwalifikacyjne zawierające potwierdzenie ukończenia szkolenia, opinię o spełnianiu warunków i ocenę predyspozycji do sprawowania pieczy zastępczej;
- 3) zorganizował i prowadził szkolenie dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej;
- 4) zapewniał badania psychologiczne kandydatom do pełnienia funkcji rodziny zastępczej oraz rodzinom zastępczym;

- 5) zapewniał rodzinom zastępczym szkolenia mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji, biorąc pod uwagę ich potrzeby;
- 6) zapewniał pomoc i wsparcie osobom sprawującym pieczę zastępczą;
- 7) współpracował ze środowiskiem lokalnym, w szczególności z ośrodkami pomocy społecznej, sądami i ich organami pomocniczymi, instytucjami oświatowymi, zakładami opieki zdrowotnej, powiatowymi centrami pomocy rodzinie, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi;
- 8) prowadził poradnictwo i terapię dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dla dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;
- 9) zapewniał pomoc prawną osobom sprawującym pieczę zastępczą, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego;
- 10) dokonywał okresowej oceny sytuacji dzieci przebywających w pieczy zastępczej oraz oceny rodzin zastępczych;
- 11) prowadził działalność diagnostyczno – konsultacyjną, której celem było pozyskiwanie, szkolenie i kwalifikowanie osób zgłaszających gotowość do pełnienia funkcji rodziny zastępczej niezawodowej a także szkolenie i wspieranie psychologiczno – pedagogiczne osób sprawujących pieczę zastępczą;
- 12) przeprowadzał badania pedagogiczne i psychologiczne dotyczące kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub kierowania rodzinnym domem dziecka;
- 13) zapewniał rodzinom poradnictwo, którego celem było zachowanie i wzmocnienie kompetencji oraz przeciwdziałanie zjawisku wypalenia zawodowego;
- 14) zapewniał koordynatorom rodzinnej pieczy zastępczej szkolenia mającego na celu podniesienie ich kwalifikacji;
- 15) zgłaszał do ośrodków adopcyjnych informację o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;

Formy rodzinnej pieczy zastępczej.

Formami rodzinnej pieczy zastępczej są rodziny zastępcze, które dzielimy na :

- 1) *spokrewnione* – utworzona przez małżonków lub osobę nie pozostającą w związku małżeńskim będących wstępnymi lub rodzeństwem dziecka - art. 41 ust. 2 ustawy;
- 2) *niezawodowe* – utworzona przez małżonków lub osobę nie pozostającą w związku małżeńskim niebędących wstępnymi lub rodzeństwem dziecka - art. 41 ust. 3 ustawy;
- 3) *zawodowe* w tym:
  - a) *specjalistyczne* – sprawujące opiekę i wychowanie nad dzieckiem niedostosowanym społecznie lub nad dzieckiem z różnymi dysfunkcjami w tym zdrowotnymi. W rodzinie zastępczej zawodowej specjalistycznej w tym samym czasie nie może przebywać więcej niż 3 dzieci;
  - b) *o charakterze pogotowia rodzinnego* – przewidziana dla nie więcej niż 3 dzieci, do czasu unormowania sytuacji życiowej dziecka, nie dłużej niż na 12 miesięcy. W szczególnie uzasadnionych przypadkach pobyt dziecka może być przedłużony, jednak nie więcej niż o kolejne 3 miesiące.
- 4) **Rodzinne domy dziecka** – na terenie Powiatu Otwockiego nie funkcjonuje tego typu rodzina.

Funkcja rodziny zastępczej.

Pełnienie funkcji rodziny zastępczej może być powierzone osobom, które:

- 1) dają rękojmię należytego sprawowania pieczy zastępczej;
- 2) nie są i nie były pozbawione władzy rodzicielskiej, oraz władza rodzicielska nie jest im ograniczona ani zawieszona;
- 3) wypełniają obowiązek alimentacyjny – w przypadku gdy taki obowiązek w stosunku do nich wynika z tytułu egzekucyjnego;
- 4) nie są ograniczone w zdolności do czynności prawnych;
- 5) są zdolne do sprawowania właściwej opieki nad dzieckiem, co zostało potwierdzone zaświadczeniem lekarskim o stanie zdrowia wystawionym przez lekarza podstawowej opieki zdrowotnej oraz opinią o posiadaniu predyspozycji i motywacji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej przez psychologa;

- 6) przebywają na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 7) zapewnią odpowiednie warunki bytowe i mieszkaniowe umożliwiające dziecku zaspokajanie jego indywidualnych potrzeb, w tym:
  - a. rozwoju emocjonalnego, fizycznego i społecznego;
  - b. właściwej edukacji i rozwoju zainteresowań;
  - c. wypoczynku i organizacji czasu wolnego.

Pełnienie funkcji rodziny zastępczej niezawodowej i zawodowej oraz prowadzenie rodzinnego domu dziecka nie może być powierzone osobom, które były skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe - art. 42 ust. 2 ustawy.

W przypadku rodzin zastępczych niezawodowych co najmniej jedna osoba tworząca tę rodzinę musi posiadać stałe źródło dochodów.

Kandydaci na rodzinę zastępczą.

Osoby zgłaszające gotowość do pełnienia funkcji rodziny zastępczej muszą przejść stosowną procedurę i odbyć szkolenie.

Procedura kwalifikacyjna dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej niezawodowej i rodziny zastępczej spokrewnionej została przyjęta Zarządzeniem nr 9/2017 z dnia 10.10.2017 r. oraz Zarządzeniem nr 15/2014 z dnia 31.12.2014 r. zmienionym Zarządzeniem nr 11/2017 z dnia 29.12.2017 r. Dyrektora Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Otwocku. Wydanie przedmiotowych zarządzeń i opracowanie procedur miało na celu uporządkowanie toku postępowania, jasnych i przejrzystych wymogów, jakim powinien sprostać kandydat na rodzinę zastępczą niezawodową i spokrewnioną.

Procedura rozpoczyna się w momencie złożenia przez kandydata wniosku o przeprowadzenie procedury kwalifikacyjnej i odbycie szkolenia na rodzinę zastępczą. Pierwszy etap kwalifikacji polegał na zgromadzeniu dokumentacji potwierdzającej sytuację zdrowotną, bytową, mieszkaniową, prawną kandydata, posiadane kompetencje i umiejętności sporządzone w oparciu o badania psychologiczne.

Etap pierwszy kwalifikacji kończył się posiedzeniami Zespołu, na których w oparciu o zgromadzoną dokumentację podejmowane były decyzje o skierowaniu kandydatów na szkolenie ew. odmowa udziału w szkoleniu. Z posiedzenia Zespołów były sporządzane protokoły.

Drugim etapem były szkolenia. Szkolenia dzieliły się na szkolenia dla kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe oraz szkolenia dla kandydatów na rodziny zastępcze spokrewnione. W 2017 r. odbyło się jedno szkolenie dla kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe oraz jedno dla kandydatów na rodziny zastępcze spokrewnione.

Szkolenie dla kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe przeprowadziło dwóch licencjonowanych trenerów Programu PRIDE Rodzinna Opieka Zastępcza (pracownicy PCPR w Otwocku). Grupę kandydatów stanowiły osoby, którym sąd powierzył pieczę, w tym pieczę na prawach rodziny zastępczej niezawodowej.

Szkolenie dla kandydatów na rodzinę zastępczą niezawodową składało się z 12 sesji i 2 wizyt domowych. Kończyło się otrzymaniem zaświadczenia o ukończeniu szkolenia.

W oparciu o odbyte szkolenie oraz zgromadzoną dokumentację Zespół dokonywał ponownej weryfikacji motywacji i predyspozycji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej i podejmowała decyzje w sprawie wydania zaświadczenia kwalifikacyjnego na rodzinę zastępczą niezawodową. W 2017 r. szkolenie na rodzinę zastępczą niezawodową ukończyło 8 osób, natomiast wydano 1 zaświadczenia kwalifikacyjne.

Szkolenie dla kandydatów na rodzinę zastępczą spokrewnioną realizowane było autorskim programem i zostało poprowadzone przez psychologa pracującego w PCPR w Otwocku. Program zawiera zagadnienia z następującej tematyki:

- 1) idea rodzicielstwa zastępczego;
- 2) sytuacja dziecka pozbawionego opieki rodziców;
- 3) zaspokajanie potrzeb dziecka i kompensowania opóźnień przez rodzinę zastępczą;
- 4) wzmacnianie więzi dziecka z rodziną naturalną;
- 5) analiza umiejętności opiekuńczych i wychowawczych rodziny zastępczej;
- 6) pomoc i wsparcie dla rodzin zastępczych;
- 7) przekazanie kandydatom informacji zwrotnej, zaleceń, uwag. Wskazanie mocnych i słabych stron, kierunku działań dla kandydata w celu wzmocnienia swoich kompetencji.

Szkolenie kończyło się wydaniem stosownego zaświadczenia o ukończeniu szkolenia. W 2017 r. wydano 5 osobom zaświadczenia o ukończeniu szkolenia na rodzinę zastępczą spokrewnioną oraz 5 osób otrzymało zaświadczenie kwalifikacyjne na rodzinę zastępczą spokrewnioną.

Ponadto, w 2017 r. Zespół przeprowadził szkolenia dla funkcjonujących rodzin zastępczych, w którym udział wzięło łącznie 54 osoby. Tematyka szkoleń dotyczyła kompetencji społecznych oraz kształtowanie poczucia własnej wartości u dzieci oraz młodzieży.

Zadania rodziny zastępczej

Rodzina zastępcza zapewnia dziecku całodobowa opiekę i wychowanie m. in.:

- 1) traktuje dziecko w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobowej;
- 2) zapewnia dostęp do przysługujących świadczeń zdrowotnych;
- 3) zapewnia kształcenie, wyrównywanie braków rozwojowych i szkolnych;
- 4) zapewnia rozwój uzdolnień i zainteresowań;
- 5) zaspokaja jego potrzeby emocjonalne, bytowe, rozwojowe, społeczne oraz religijne;
- 6) zapewnia ochronę przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie prywatne dziecka;
- 7) umożliwia kontakt z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej;
- 8) Rodzina zastępcza współpracują z ośrodkiem adopcyjnym, koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej.

Praca rodziny zastępczej z założenia jest nastawiona na powrót dziecka do rodziny biologicznej i powinna być tymczasowa.

Na dzień 31.12.2017 r. na terenie Powiatu Otwockiego funkcjonowało 65 rodzin zastępczych, które objęły opieką 82 dzieci.

Podział rodzin zastępczych według form rodzinnej pieczy zastępczej: stan na 31.12.2017 r.

Typ rodzin zastępczych	Liczba rodzin	Liczba dzieci
Spokrewnione	38	48
Niezawodowe	27	34
Zawodowe	0	0

Wiek dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej: stan na dzień 31.12.2017 r.

Wyszczególnienie	Liczba dzieci w rodzinach zastępczych		
	spokrewnionych	niezawodowych	zawodowych
Dzieci w pieczy zastępczej w wieku:	48	34	0
poniżej 1 roku	0	0	0
od roku 1 do 3 lat	1	1	0
4 – 6 lat	4	4	0
7 – 13 lat	21	14	0
14 – 17 lat	20	14	0
18 – 24 lat	2	1	0

Okres przebywania dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej: stan na dzień 31.12.2017 r.

Liczba dzieci przebywających w rodzinie zastępczej								
Lp.	Typ rodzin zastępczych	Dzieci umieszczone w pieczy zastępczej ogółem	do 3 miesięcy	powyżej 3 do 6 miesięcy	powyżej 6 do 12 miesięcy	powyżej 1 roku do 2 lat	powyżej 2 lat do 3 lat	powyżej 3 lat
1.	Rodziny zastępcze spokrewnione	48	0	0	3	9	5	31

2.	Rodziny zastępcze niezawodowe	34	0	4	0	5	4	21
3.	Rodziny zastępcze zawodowe	0	0	0	0	0	0	0

Napływ dzieci do rodzinnej pieczy zastępczej.

Umieszczenie dzieci w rodzinach zastępczych odbywa się na podstawie stosownego postanowienia sądu. W 2017 r. postanowieniem sądu ustanowionych zostało:

- 1) 3 rodziny zastępcze spokrewnione dla 3 dzieci;
- 2) 5 rodzin zastępczych niezawodowych dla 8 dzieci;
- 3) 1 dziecko stosownym postanowieniem sądu zostało umieszczone w dotychczasowi funkcjonującej rodzinie zastępczej.

Ponadto, 1 rodzina zastępcza z 1 dzieckiem przeprowadziła się z tereny innego powiatu .

Łącznie w 2017 r. do rodzinnej pieczy zastępczej na terenie powiatu otwockiego napłynęło 13 dzieci.

Odływ dzieci z rodzinnej pieczy zastępczej.

Przyczyną odpływu dzieci z rodzinnej pieczy zastępczej m.in. może być:

- powrót dziecka do rodziny naturalnej;
- umieszczenie dziecka w instytucjonalnej pieczy zastępczej;
- przysposobienie dziecka;
- osiągnięcie przez dziecko 18 roku życia.

W 2017 r. z rodzinnej pieczy zastępczej odpłynęło:

- 1) 4 dzieci powróciło do rodziny naturalnej z tego:
  - a. 3 dzieci z rodzin zastępczych spokrewnionych;
  - b. 1 dziecko z rodziny zastępczej niezawodowej
- 2) 2 dzieci zostało umieszczone w instytucjonalnej pieczy zastępczej, z tego
  - a. 1 dziecko z rodziny zastępczej spokrewnionej
  - b. 1 dziecko z rodziny zastępczej niezawodowej
- 3) 3 dzieci z 3 rodzin zastępczych niezawodowych zostało przysposobione

- 4) 12 dzieci osiągnęło 18 r. ż. i opuściło rodziny zastępcze z tego:
  - a. 7 dzieci z rodzin zastępczych spokrewnionych;
  - b. 4 dzieci z rodzin zastępczych niezawodowych;
  - c. 1 dziecko z rodziny zastępczej zawodowej.

Ocena sytuacji dziecka umieszczonego w rodzinnej pieczy zastępczej. Ocena rodziny zastępczej.

Jednym z zadań Zespołu jest dokonywanie oceny sytuacji dziecka umieszczonego w rodzinnej pieczy zastępczej oraz oceny rodziny zastępczej. W przypadku dzieci poniżej 3 roku życia oceny tej dokonywano raz na kwartał, w przypadku dzieci powyżej 3 roku życia raz na 6 miesięcy.

W ocenie sytuacji dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej poza stałymi członkami Zespołu (tj. Dyrektor PCPR, specjalista pracy socjalnej, pracownik socjalny, psychologowie, koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej) uczestniczyła rodzina zastępcza, rodzice biologiczni dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej, asystent rodziny lub pracownik socjalny właściwego ośrodka pomocy społecznej współpracujący z rodzicem biologicznym, przedstawiciel ośrodka adopcyjnego oraz inne osoby, których obecność była wskazana.

W 2017 r. przeprowadzono **140** ocen sytuacji dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej. Po przeprowadzeniu przedmiotowej oceny, koordynator rodzinnej pieczy zastępczej w imieniu Zespołu formuje na piśmie opinię dotyczące zasadności dalszego pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, a następnie przekazuje je do właściwego sądu. W 2017 r. przekazano do sądu **140** opinii dot. zasadności pobytu dziecka w rodzinie zastępczej. Ponadto, Zespół dokonywał oceny rodziny zastępczej pod względem predyspozycji do pełnienia powierzonej funkcji oraz jakości wykonywanej pracy. W roku 2017 przeprowadzono 31 ocen.

Poza posiedzeniami Zespołu dot. oceny sytuacji dziecka w rodzinie zastępczej oraz oceny rodzin zastępczej, odbywały się posiedzenia Zespołu, na których omawiano bieżącą sytuację rodzin zastępczych, a także formułowano diagnozy sytuacji rodziny zastępczej oraz umieszczonego w niej dziecka. Zespół dawał możliwość wieloaspektowego spojrzenia na sytuacje trudne i problemowe rodzin zastępczych.

Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej

Rodzinę zastępczą obejmuje się, na ich wniosek, opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. W stosunku do rodzin zastępczych nie objętych opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, zadania koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej wykonuje organizator

rodzinnej pieczy zastępczej – art. 77 ust. 1 i 1a ustawy. W 2017 r. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Otwocku zatrudniało 5 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej

Do zadań koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej należało:

- udzielanie pomocy rodzinom zastępczym w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej;
- przygotowanie planu pomocy dziecku (we współpracy z asystentem rodziny i rodziną zastępczą);
- pomoc rodzinom zastępczym w nawiązaniu wzajemnego kontaktu;
- zapewnianie rodzinom zastępczym dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym: psychologicznej, reedukacyjnej, rehabilitacyjnej;
- zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnej pieczy zastępczej;
- przedstawienie corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej.

Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej nie może mieć pod opieką łącznie więcej niż 15 rodzin zastępczych.

Opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej na dzień 31.12.2017 r. objętych było **55** rodzin zastępczych. Rodziny te wymagały szczególnego i długofalowego wsparcia, opieki i pomocy, w tym psychologicznej, reedukacyjnej, rehabilitacyjnej oraz organizowania zajęć terapeutycznych. Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej otoczyli rodziny zastępcze opieką, wsparciem, zbudowali z nimi więź terapeutyczną oraz podejmowali wspólne działania mające na celu rozwiązanie bieżących trudności wynikających z funkcjonowania rodziny.

Wszyscy zatrudnieni koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej zgodnie z zapisami ustawy złożyli sprawozdania z efektów swojej całorocznej pracy.

W złożonych sprawozdaniach koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej nawiązywali do podjętych działań, takich jak:

- rozpoznawania sytuacji rodzinnej i opracowanie plany działań na rzecz danej rodziny zastępczej;
- realizacji planu pomocy dziecku umieszczonemu w rodzinie zastępczej;

- pomoc i wsparcie w rozwiązywaniu trudności opiekuńczo – wychowawczych;
- pomoc i wsparcie w nabywaniu umiejętności opiekuńczo – wychowawczych przez rodziny zastępcze;
- pomoc i wsparcie w rozwiązywaniu problemów emocjonalnych dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych;
- motywowanie opiekunów zastępczych do rozwijania zainteresowań u dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej;
- wsparcie dla rodzin zastępczych w sposobach wzmacniania poczucia wartości, poczucia bezpieczeństwa i przynależności u dziecka, podejmowanie pracy na rzecz poprawy komunikacji w rodzinie zastępczej;
- praca z rodziną zastępczą na rzecz poprawy relacji z rodzicami biologicznymi, utrzymywanie kontaktu dziecka z rodziną pochodzenia;
- bieżące sytuacja zdrowotna dziecka jak i opiekuna zastępczego;
- prowadzonej współpracy z innymi instytucjami na rzecz dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej;
- zachęcania rodzin zastępczych do systematycznego podnoszenia swoich umiejętności opiekuńczych i wychowawczych poprzez udział w spotkaniach doszkalających, warsztatach, treningach, korzystania z pomocy specjalistycznej.

Każdy koordynator rodzinnej pieczy zastępczej wspólnie z rodziną zastępczą opracowywał każdemu dziecku Plan Pomocy Dziecku. Plan Pomocy Dziecku zawiera działania w zakresie funkcjonowania dziecka w rodzinie zastępczej, funkcjonowania dziecka w środowisku szkolnym i rówieśniczym, wymaganej opieki zdrowotnej, relacji dziecka z rodzicami biologicznymi, pomoc dziecku w zakresie potrzeb emocjonalnych. W przypadku zmiany sytuacji dziecka, plan jest modyfikowany odpowiednio do podejmowanych działań i efektów. W 2017 r. opracowano **18** Planów Pomocy Dziecku.

Ponadto, koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej współpracowali ze specjalistami z zewnątrz, m. in. z psychologami oraz pedagogami szkolnymi, z poradniami psychologiczno – pedagogicznymi, z nauczycielami, z pracownikami socjalnymi z ośrodków pomocy społecznej, asystentami rodziny, z kuratorami zawodowymi i społecznymi, z lekarzami i wolontariuszami w zakresie wsparcia rodzin zastępczych i dziecka umieszczonego w rodzinnej pieczy zastępczej. Podjęta współpraca miała na celu dobrze zdiagnozować sytuację dziecka umieszczonego w rodzinnej pieczy zastępczej i zaplanować optymalne wsparcie i działania pomocowe.

W stosunku do pozostałych rodzin zastępczych zadania koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej wypełniał pracownik socjalny oraz konsultant do spraw rozwoju dzieci i młodzieży. Na dzień 31.12.2017 r. niniejszą opieką i wsparciem objętych było 10 rodzin zastępczych.

W zakresie prowadzonego poradnictwa, psychologowie PCPR w Otwocku przeprowadzili konsultacje psychologiczne, w których udział brały zarówno rodziny zastępcze jak i dzieci umieszczone w pieczy zastępczej. Pomoc psychologiczna polegała na oddziaływaniach terapeutycznych, pomocy i wsparciu dla opiekunów zastępczych, pomoc i wsparcie dla samego dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej oraz interwencje w sytuacjach kryzysowych. Ponadto psychologowie prowadzili badania w celu wydania opinii o motywacji i predyspozycji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. Sporadycznie ze wsparcia psychologicznego korzystali rodzice biologiczni dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej.

II. Pełnoletni wychowankowie pieczy zastępczej.

Zasady procesu usamodzielnienia reguluje:

- ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. Z 2017r., poz. 1257 z późn. zm.) - dotyczy osób opuszczających, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną;

Usamodzielnienie

Usamodzielnienie to długotrwały proces wychowawczy, który wprowadza osobę usamodzielnianą do podjęcia samodzielnego, dojrzałego życia i integracji ze środowiskiem lokalnym. Proces usamodzielnienia rozpoczyna się na rok przed osiągnięciem pełnoletności przez osobę usamodzielnianą od złożenia wniosku o wyznaczenie opiekuna programu usamodzielnienia i w zależności od sytuacji życiowej wychowanka, może trwać najpóźniej do momentu osiągnięcia przez osobę usamodzielnianą 25 roku życia.

Usamodzielniany wychowanek

Usamodzielniony wychowanek to osoba, która osiągnęła pełnoletność przebywając na podstawie postanowienia sądu w pieczy zastępczej (rodzina zastępcza, placówka opiekuńczo-wychowawcza, regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna), specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym, domu pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, specjalnym ośrodku socjoterapii, (który zapewnia całodobową opiekę), schronisku dla nieletnich, zakładzie poprawczym.

Opiekun usamodzielnienia

Opiekun usamodzielnienia to osoba wskazana przez osobę usamodzielnianą, zaakceptowana przez Dyrektora Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Otwocku, wspierająca wychowanka w procesie usamodzielnienia.

Wskazanie opiekuna usamodzielnienia

Indywidualny program usamodzielniania osoba usamodzielniana przygotowuje we współpracy z opiekunem usamodzielnienia i przedkłada na miesiąc przed ukończeniem 18 roku życia Dyrektorowi Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Otwocku do zatwierdzenia. Jest to rodzaj kontraktu socjalnego z usamodzielnionym wychowankiem, będącym podstawą do przyznania świadczeń pieniężnych. Indywidualny program usamodzielnienia określa obowiązki osoby usamodzielnianej w tym formy uzyskania wykształcenia, podjęcia zatrudnienia, uzyskania odpowiednich warunków mieszkaniowych, uzyskania należnych świadczeń wraz z terminem ich realizacji. Indywidualny program usamodzielniania jest podstawą do przyznania pomocy pieniężnej na usamodzielnienie i pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki. W przypadku zmiany sytuacji życiowej osoby usamodzielnianej może ona wraz z opiekunem usamodzielnienia dokonać zmian w indywidualnym programie usamodzielnienia a następnie przedstawić do zatwierdzenia Dyrektorowi Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Otwocku. Nie wykonanie obowiązków przez osobę usamodzielnianą może spowodować odmowę lub zawieszenie wypłacania świadczeń pieniężnych. Nie wykonanie zobowiązania przez opiekuna usamodzielnienia może spowodować jego zmianę przez Dyrektora Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Otwocku.

Rodzaje pomocy

Osoba usamodzielniana zostaje objęta pomocą mającą na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem przez pracę socjalną (udzielanie porad, kierowanie do odpowiednich instytucji, pomoc w załatwieniu spraw urzędowych, pomoc w pisaniu podań, wspieranie w kontaktach z rodziną i środowiskiem lokalnym, motywowanie do kontynuowania nauki i podnoszenia kwalifikacji) a także:

- Pomocą pieniężną na kontynuowanie nauki,
- Jednorazową pomocą pieniężną na usamodzielnienie,
- Pomocą rzeczową na zagospodarowanie,
- Pomocą w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych - ten rodzaj pomocy polega na umożliwieniu zamieszkania w mieszkaniu chronionym, poparci wniosku o przydział mieszkania z zasobów gminy, pomoc w zamieszkaniu w internacie,
- Pomocą w uzyskaniu zatrudnienia - ten rodzaj pomocy polega na wspieraniu wychowanka w zdobyciu kwalifikacji zawodowych, uzyskaniu odpowiedniego wykształcenia zgodnie z możliwościami i dążeniami, zachęcaniu do udziału w szkoleniach aktywujących,
- Motywowaniu do poszukiwania pracy, pomocy w załatwieniu spraw formalno-prawnych dotyczących podjęcia zatrudnienia, pomocy i doradzaniu jak należy przygotować dokumenty aplikacyjne, w jaki sposób prowadzić rozmowy z pracodawcą, jak kreować swój wizerunek, jako przyszłego pracownika (autoprezentacja),
- Pomocą prawną i psychologiczną.

Procedura postępowania w myśl ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej:

Procedura postępowania w przypadku usamodzielnienia się osoby w myśl ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, tj. opuszczającej rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą, regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną w przypadku, gdy umieszczenie w pieczy nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu.

1. Warunki uzyskania pomocy rzeczowej na zagospodarowanie:

- Złożenie wniosku o pomoc rzeczową na zagospodarowanie wraz z wymaganymi dokumentami:
  - Odpis skrócony aktu urodzenia,
  - Postanowienie sądu o umieszczeniu w pieczy zastępczej,
  - Dokumenty potwierdzające okresy przebywania w pieczy zastępczej,
  - Dokumenty potwierdzające wysokość uzyskiwanych dochodów w gospodarstwie domowym w miesiącu poprzedzającym złożenie wniosku,
  - Orzeczenie o stopniu niepełnosprawności (w przypadku posiadania)
- Wydanie decyzji w sprawie wnioskowanego świadczenia,
- Dostarczenie rozliczenia w formie faktur, rachunków na przyznaną kwotę w terminie wskazanym w decyzji o przyznaniu pomocy na zagospodarowanie w formie rzeczowej.

2. Pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej może być przyznana na:

- materiały niezbędne do przeprowadzenia remontu i wyposażenia mieszkania,
- niezbędne urządzenia domowe,
- pomoce naukowe,
- sprzęt rehabilitacyjny,
- sprzęt który może służyć do podjęcia zatrudnienia.

3. Kryterium uprawniające do tej formy pomocy:

- pomoc na zagospodarowanie uzależniona jest od formy pieczy w jakiej przebywała osoba oraz od okresu pobytu w pieczy zastępczej,
- pomoc na zagospodarowanie jest przyznawana osobie usamodzielnianej, której dochód miesięczny nie przekracza kwoty 1200 zł,
- w przypadku przekroczenia tej kwoty można przyznać pomoc na zagospodarowanie, jeżeli jest to uzasadnione sytuacją mieszkaniową, dochodową, majątkową lub osobistą osoby usamodzielnianej,
- ustalając dochód osoby usamodzielnianej uwzględnia się sumę dochodów tej osoby, jej małżonka oraz dzieci pozostających na jej utrzymaniu, podzieloną przez liczbę tych osób,
- ustalając dochód osoby usamodzielnianej uwzględnia się dochody, o których mowa w ustawie z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006r. Nr

139, poz. 992, z póź. zm.), uzyskane w miesiącu poprzedzającym miesiąc złożenia wniosku.

1. Warunki uzyskania pomocy na kontynuowanie nauki:

- złożenie wniosku o wyznaczenie opiekuna programu usamodzielnienia (załącznik 1) wraz z wymaganymi dokumentami:
  - odpis skrócony aktu urodzenia osoby usamodzielnianej,
  - postanowienie sądu o umieszczeniu w pieczy zastępczej,
  - kserokopia dokumentu tożsamości opiekuna procesu usamodzielnienia,
- złożenie indywidualnego programu usamodzielnienia, opracowanego wspólnie z opiekunem usamodzielnienia, zatwierdzonego przez Dyrektora Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Otwocku,
- złożenie wniosku o pomoc na kontynuowanie nauki zaopiniowanego przez opiekuna programu usamodzielnienia wraz z wymaganymi dokumentami:
  - aktualne zaświadczenie o kontynuowaniu nauki,
  - dokumenty potwierdzające okresy przebywania w pieczy zastępczej,
- wydanie decyzji w sprawie wnioskowanego świadczenia,
- modyfikacja indywidualnego programu usamodzielnienia, w przypadku zmiany opiekuna usamodzielnienia lub zmiany szkoły,

2. Kryterium uprawniające do tej formy pomocy:

- pomoc na kontynuowanie nauki uzależniona jest od formy pieczy w jakiej przebywała osoba oraz od okresu pobytu w pieczy zastępczej.

1. Warunki uzyskania pomocy pieniężnej na usamodzielnienie:

- złożenie wniosku o wyznaczenie opiekuna programu usamodzielnienia
- wraz z wymaganymi dokumentami:
  - odpis skrócony aktu urodzenia osoby usamodzielnianej,
  - postanowienie sądu o umieszczeniu w pieczy zastępczej,
  - kserokopia dokumentu tożsamości opiekuna usamodzielnienia,
- złożenie indywidualnego programu usamodzielnienia, opracowanego wspólnie z opiekunem usamodzielnienia, zatwierdzonego przez Dyrektora Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Otwocku ,

- złożenie wniosku o pomoc na usamodzielnienie zaopiniowanego przez opiekuna programu usamodzielnienia wraz z wymaganymi dokumentami:
  - dokumenty potwierdzające dochód w gospodarstwie domowym w miesiącu poprzedzającym złożenie wniosku,
  - Dokumenty potwierdzające okresy przebywania w pieczy zastępczej,
- Wydanie decyzji w sprawie wnioskowanego świadczenia,
- Złożenie oceny końcowej indywidualnego programu usamodzielnienia opracowanej wspólnie z opiekunem usamodzielnienia

2. Pomoc na usamodzielnienie może być przyznana na zaspokojenie ważnej życiowej potrzeby osoby usamodzielnianej, w szczególności na:

- polepszenie warunków mieszkaniowych,
- stworzenie warunków do działalności zarobkowej, w tym podniesienia kwalifikacji zawodowych,
- pokrycie wydatków związanych z nauką osoby usamodzielnianej.

3. Kryterium uprawniające do tej formy pomocy:

- Pomoc na usamodzielnienie uzależniona jest od formy pieczy, w jakiej przebywała osoba oraz od okresu pobytu w pieczy zastępczej,
- pomoc na usamodzielnienie przyznaje się po zakończeniu nauki, w uzasadnionych przypadkach pomoc ta może być wypłacana w trakcie nauki,
- pomoc na usamodzielnienie jest przyznawana osobie usamodzielnianej, której dochód miesięczny nie przekracza kwoty 1200 zł,
- w przypadku przekroczenia tej kwoty można przyznać pomoc na usamodzielnienie, jeżeli jest to uzasadnione jej sytuacją mieszkaniową, dochodową, majątkową lub osobistą,
- ustalając dochód osoby usamodzielnianej uwzględnia się sumę dochodów tej osoby, jej małżonka oraz dzieci pozostających na jej utrzymaniu, podzieloną przez liczbę tych osób,
- ustalając dochód osoby usamodzielnianej uwzględnia się dochody, o których mowa w ustawie z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006r. Nr 139, poz. 992, z póź. zm.), uzyskane w miesiącu poprzedzającym miesiąc złożenia wniosku.

Organizacja procesu usamodzielnienia wychowanków pieczy zastępczej w powiecie otwockim

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Otwocku jako Organizator Pieczy Zastępczej proces usamodzielnienia wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych rozpoczyna w momencie osiągnięcia przez dziecko wieku 15 lat.

Procesem usamodzielnienia na dzień 31 grudnia 2017r. było objętych 10 dzieci z rodzin zastępczych z rocznika 2000r. (mających 17 lat), 9 dzieci z rocznika 2001 (16 lat) oraz 7 dzieci z rocznika 2002 (15 lat) oraz 4 dzieci które po osiągnięciu 18 roku życia pozostały w rodzinie zastępczej .

W grupie dzieci 17 lat znajduje się 3 dzieci z rodziny niezawodowej, 7 dzieci z rodziny spokrewnionej .

W grupie dzieci 16 lat znajduje się 2 dzieci z rodziny niezawodowej, 7 dzieci z rodziny spokrewnionej .

W grupie dzieci 15 lat znajduje się 5 dzieci z rodziny niezawodowej, 2 dzieci z rodziny spokrewnionej .

Na dzień 31 grudnia 2017r. w oparciu o przepisy ustawy o w.i s.p.z. pomocą zostało objętych **44** pełnoletnich wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych pochodzących z powiatu otwockiego .

Zgodnie z ustawą zostały opracowane i przyjęte Zarządzeniem Dyrektora PCPR procedury regulujące organizację wsparcia osobom opuszczającym pieczę zastępczą. Jednocześnie procedury określają wzory dokumentów niezbędne w procesie usamodzielnienia, tj.:

1. Wskazanie opiekuna usamodzielnienia
2. Indywidualny program usamodzielnienia
3. Wniosek o przyznanie pomocy na kontynuowanie nauki
4. Wniosek o przyznanie pomocy na usamodzielnienie/ zagospodarowanie
5. Weryfikacja indywidualnego programu usamodzielnienia
6. Ocena końcowa programu usamodzielnienia

Wzór indywidualnego programu usamodzielnienia zawiera wszystkie niezbędne i ważne informacje w zakresie przyznawania wychowankowi pomocy i spełnienia warunków zgodnie

z art. 140, art. 141 i art. 142 ustawy . Określa zakres zadań opiekuna usamodzielnienia, jak również zakres współpracy osoby usamodzielnianej z opiekunem.

W oparciu o obowiązujące przepisy jak i przyjęte procedury został wypracowany model wspierania osób usamodzielnianych w powiecie otwockim.

Osoby opuszczające pieczę zastępczą zostają objęte wsparciem koordynatora pieczy zastępczej, poprzez następujące działania:

1. na rok przed osiągnięciem pełnoletności pomaga wychowankowi wskazać opiekuna usamodzielnienia;
2. we współpracy z wychowankiem pomaga opracować indywidualny program usamodzielnienia (co najmniej na miesiąc przed osiągnięciem pełnoletności), który jest realizowany przez wychowanka do ukończenia przez niego 25 lat;
3. utrzymuje stały kontakt osobisty, telefoniczny, mailowy z pełnoletnim wychowankiem rodzinnej pieczy zastępczej, także tym pozostającym po osiągnięciu pełnoletności w dotychczasowej rodzinie zastępczej za jej zgodą;
4. wspiera go w procesie usamodzielnienia, realizacji indywidualnego programu usamodzielniania, udziela mu wsparcia w zakresie zdiagnozowanych, a także zgłoszonych przez niego potrzeb;
5. w przypadku zmiany sytuacji życiowej osoby usamodzielnianej, wspólnie z opiekunem usamodzielnienia dokonuje oceny i weryfikacji indywidualnego programu usamodzielnienia;
6. współpracuje z rodziną osoby usamodzielnianej oraz ze środowiskiem lokalnym;
7. współpracuje ze szkołą, opiekunem usamodzielnienia, pracownikiem socjalnym.
8. opiniuje wniosek o pomoc pieniężną na usamodzielnienie i pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki;

Częstotliwość i intensywność kontaktu koordynatora z wychowankiem jest zawsze ustalana indywidualnie według potrzeb. Spotkania mają miejsce przede wszystkim w miejscu zamieszkania osoby usamodzielnianej.

Do pracy w środowisku z pełnoletnim wychowankiem pieczy zastępczej koordynator wykorzystuje następujące druki:

- karta pracy sporządzana z każdorazowej wizyty
- plan pracy sporządzany co sześć miesięcy
- rejestr umiejętności i dyspozycji dorastającego

-weryfikacja i ocena indywidualnego programu usamodzielnienia

W okresie pobytu wychowanka w pieczy zastępczej, rodzina zastępcza przy współpracy z koordynatorem przygotowuje go do samodzielności. Jest to proces długotrwały i zależy od wieku w jakim dziecko zostało umieszczone w pieczy zastępczej . Zakres jego umiejętności wzrasta wraz z jego wiekiem i osiąganą dojrzałością emocjonalną. W pracy z dzieckiem koordynator kieruje się jego indywidualnością. Na początku pracy z rodziną zastępczą i jego podopiecznym koordynator buduje relację, która w przyszłości będzie miała wpływ na jakość oddziaływań wychowawczych oraz przygotowanie wychowanka do samodzielnego życia. Niezbędna jest diagnoza psychologiczna dziecka oraz diagnoza rodziny zastępczej. Mając wypracowane narzędzia pracy koordynator może określić plan pracy z dzieckiem. W rozwiązywaniu problemów wychowawczych , emocjonalnych edukacyjnych i zdrowotnych koordynatorowi pomaga Zespół Rodzinnej Pieczy Zastępczej powołany Zarządzeniem Dyrektora PCPR w Otwocku w skład którego wchodzi specjalistów: przewodniczący Zespołu, psycholog, pracownicy socjalni, koordynatorzy oraz osoby zaproszone na zespół: np. psycholog szkolny, pedagog.

Plan pomocy dziecku ulega ciągłej ewaluacji. Wraz z wiekiem pojawiają się nowe problemy i potrzeby . Wielu podopiecznych potrzebuje pomocy psychologicznej . Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Otwocku zapewnia w swojej ofercie zespołu poradnictwa rodzinnego wsparcie psychologiczne swoim podopiecznym. W zespole zatrudnionych jest 6 psychologów.

Psycholodzy udzielali wsparcia pełnoletnim wychowankom w zakresie rozwiązywania problemów emocjonalnych , problemów rodzinnym , pracowali nad budowaniem poczucia własnej wartości wychowanków, zajmowali się problemem uzależnień.

Rozwiązanie problemów dorastającego wychowanka oraz zaspokojenie potrzeb bezpieczeństwa, akceptacji i miłości wpłynie na lepsze przygotowanie wychowanków pieczy zastępczej do samodzielności.

Ramy czasowe procesu usamodzielnienia

Ustawa w.r.s.p.z. określa ramy czasowe procesu usamodzielnienia. Wytycza ona roczny okres osiągnięcia pełnoletności, kiedy wychowanek wyznacza opiekuna usamodzielnienia, z którym na co najmniej miesiąc przed osiągnięciem pełnoletności tworzy indywidualny program usamodzielnienia. Za zakończenie procedury usamodzielnienia uznać należy zakończenie wypłacania świadczenia na kontynuowanie nauki , wypłata świadczenia na usamodzielnienie i na zagospodarowanie co wyczerpuje wsparcie finansowe.

Za początek rozpoczęcia procesu usamodzielnienia uznaje się fakt umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej. Celem procesu jest przygotowanie wychowanka do samodzielnego życia i trwa on przez cały okres pobytu dziecka w pieczy zastępczej. Przygotowania te polegają przede wszystkim na wspieraniu wychowanków w stopniowym nabywaniu koniecznych umiejętności praktycznych z zakresu prowadzenia gospodarstwa domowego. Wpisane są zwykle w plan pomocy dziecku, opracowywany przez wychowawców i koordynatorów dla każdego wychowanka. Działania wspierające samodzielność życiową są intensyfikowane, gdy wychowankowie osiągają wiek 15-16 lat. Zwiększa się ich odpowiedzialność jak zakupy ubraniowe, różnego rodzaju urzędowe formalności. Jest to także czas na przemyślenie planów na przyszłość, dotyczących dalszej edukacji i związanej z nią ścieżki zawodowej. Proces usamodzielnienia wpisany jest zatem w cały pobyt dziecka w pieczy zastępczej, przy czym w okresie 2-3 lat przed osiągnięciem przez nie pełnoletniości podejmuje się bardziej systematyczne działania na rzecz wspierania umiejętności wychowanka w obszarach takich, jak gospodarstwo domowe, budżet i finanse, sprawy urzędowe, edukacja i praca. Podsumowując, usamodzielnienie jest jednym z celów pracy z dzieckiem realizowanej w trakcie jego pobytu w pieczy zastępczej, dostosowanej do jego wieku i możliwości, a intensyfikowanej wobec wychowanków 15-16 letnich uznając ten wiek jako początek procesu usamodzielnienia. Jego koniec natomiast nie wynika wprost z faktu opuszczenia placówki/rodziny zastępczej, lecz jest uzależniony od uzyskania odpowiednich warunków socjalno-bytowych oraz prezentowania przez wychowanka postaw kojarzonych z dojrzałością psychiczną i społeczną.

Tworzenie indywidualnego programu usamodzielnienia

Sporządzenie indywidualnego programu usamodzielnienia (IPU) jest w świetle u.w.r.s.p.z. formalnym warunkiem koniecznym do uzyskania przez osobę usamodzielniającą się prawa do pomocy na kontynuowanie nauki oraz na usamodzielnienie.

Wychowankowie wspólnie z opiekunem usamodzielnienia lub pracownikiem PCPR tworzą indywidualny program usamodzielnienia. W tworzeniu IPU wychowankowie otrzymują wsparcie ze strony koordynatorów i kadry placówek. Treść IPU jest z nimi konsultowana. Pracownicy instytucji prowadzą z nimi wcześniej rozmowy na temat planów edukacyjnych, mieszkaniowych, zawodowych. Przede wszystkim określają oni funkcje, jakie pełni program, wskazując, iż stanowi on przede wszystkim: efekt analizy obecnej sytuacji wychowanka, jego potencjału w zakresie rozpoczęcia samodzielnego życia oraz wymagających wsparcia potrzeb (np. w zakresie sytuacji mieszkaniowej dokonywana jest m.in. ocena, czy posiada możliwości

zamieszkania z kimś z rodziny, czy planowane miejsce pobytu wymaga remontu, doposażenia); projekcję przyszłych działań wychowanka mających na celu osiągnięcie stabilnej sytuacji życiowej (np. kontynuacja nauki, dążenie do uzyskania zatrudnienia poprzez zarejestrowanie się w urzędzie pracy, korzystanie z oferty kursów i szkoleń zawodowych), wskazuje się również, że dobrze, aby działania te uporządkowane były w kolejne, powiązane ze sobą etapy; elastyczne narzędzie dopuszczające dokonywanie modyfikacji zgodnie ze zmianą planów i sytuacji wychowanka. Po drugie, tworzenie IPU opisywane jest najczęściej jako proces, który rozpoczyna się rozmowami z wychowankiem na temat jego planów odnośnie ukończenia 18 lat, w trakcie których wychowawca lub koordynator, stara się rozważyć wspólnie z nim, jakie możliwości i konsekwencje wiążą się z podjęciem określonych decyzji. Czasami motywuje go także do włożenia większego wysiłku np. w zdobycie lepszego wykształcenia, zapewnienia sobie kwalifikacji zawodowych. Rozmowy te pozwalają zdiagnozować obecny potencjał oraz plany wychowanka, sformułować jego cele i oczekiwania. Właściwe tworzenie IPU w postaci spisania dokonanych z wychowankiem uzgodnień to zwykle kwestia miesiąca lub dwóch przed osiągnięciem przez niego pełnoletniości.

Dużą rolę wychowawców, koordynatorów i opiekunów usamodzielnienia jest uświadomienie podopiecznym, że tworząc IPU już teraz muszą zacząć podejmować decyzje, które będą miały znaczący wpływ na ich przyszłość. I że ważne jest, aby to sobie zaplanować i realizować, by nie żyć z dnia na dzień, mieć plany, dążyć do ich realizacji. Żeby mieć lepsze życie. Że po prostu zwyczajnie warto.

Wybór opiekuna usamodzielnienia

Zgodnie z ustawą w.r.s.p.z. opiekun usamodzielnienia wskazywany jest przez usamodzielniającego się wychowanka i może nim zostać każda osoba, pod warunkiem uzyskania akceptacji kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie. Funkcja opiekuna usamodzielnienia określona jest bardzo ogólnie jako współdziałanie z wychowankiem, a podejmowana jest co najmniej dwa miesiące przed ukończeniem przez niego pełnoletniości.

Wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych bardzo często wybierają swoich wychowawców na opiekunów usamodzielnienia. Jeśli nie mają wsparcia ze strony najbliższej rodziny, to jest to wychowawca, który zna ich od dłuższego czasu. Mają ze sobą dobry kontakt, czasem bardzo dobry, lepszy niż z rodzicami. Osoba, która zna dziecko, zna jego możliwości. Wie co i w którym momencie jest dla niego dobre. Wie jak na niego oddziaływać bo pracował z nim przez szereg lat. Widzi te dzieci na co dzień. Wie w czym się sprawdzą, do jakiej szkoły je posłać i w jakich pracach ewentualnie będą dobre. Zna jego charakter,

emocjonalność, stan zdrowia. Czasami wychowankowie wskazują inne osoby spoza placówki z którymi nawiązali relacje i wybierają ich na opiekunów usamodzielnienia (np. z właścicielka zakładu fryzjerskiego).

Wychowankowie rodzin zastępczych najczęściej wybierają opiekunów zastępczych na opiekunów usamodzielnienia. Wskazują również innych członków rodziny np. ciocię, brata lub siostrę.

Wychowankowie zwykle samodzielnie dokonują wyboru opiekuna usamodzielnienia. Czasami ulegają sugestiom koordynatora lub pracownika placówki nie mając innego wyjścia ze względu na brak kandydatów. Odradza się wybór rodzica lub innego członka rodziny, z którym dziecko ma słabe relacje. Osoby te nie posiadają wiedzy na temat formalnoprawnych uwarunkowań roli opiekuna usamodzielnienia oraz ogólnie procesu usamodzielnienia. Pracownicy instytucji informują wychowanków jakie warunki powinien spełniać opiekun usamodzielnienia. A także jakie cechy powinien posiadać. Znalazły się wśród nich: stanowczość, konsekwencja, komunikatywność, umiejętność przekazywania informacji, zaangażowanie, odpowiedzialność, opiekuńczość.

Zakres współpracy międzyinstytucjonalnej w procesie usamodzielnienia

Koordynatorzy podejmują współpracę w zakresie przygotowania wychowanków do usamodzielnienia z takimi podmiotami jak:

1. Ośrodki Pomocy Społecznej gmin wchodzących w skład powiatu otwockiego (w szczególności z OPS w Otwocku, OPS w Józefowie, OPS w Wiązownie oraz OPS w Karczewie)
2. Powiatowy Urząd Pracy w Otwocku
3. Urzędy miast i gmin powiatu otwockiego
4. Szkoły ponadgimnazjalne oraz wyższe
5. Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Otwocku

W obszarach:

1. Współpraca z urzędami miast i gmin w zakresie poszukiwania lokali komunalnych przeznaczonych na mieszkania dla usamodzielnianych
2. Kontakt ze szkołą w zakresie osiągniętych wyników w nauce
3. Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych przez wychowanków

4. Współpraca z ośrodkami pomocy społecznej w zakresie przyznawania świadczeń: dodatków mieszkaniowych , zasiłków rodzinnych , objęcia rodziny biologicznej wychowanka pomocą asystenta rodziny
5. Z ZUS-em w zakresie świadczeń zdrowotnych i rent rodzinnych

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Otwocku w ramach wypracowanego modelu usamodzielnienia realizuje:

1. Rejestr kompetencji i dyspozycji dorastającego wychowanka
2. Zadania opiekuna usamodzielnienia i sposób rozumienia jego pracy
3. Potrzeby i problemy młodzieży usamodzielnianej
4. Opis ważnych cech funkcjonowania emocjonalnego wychowanka realizowany w domach dla dzieci
5. Program dotyczący relacji partnerskich usamodzielnianych wychowanków
6. Przygotowanie dzieci do usamodzielnienia odbywa się w rodzinie lub w placówce jak najwcześniej; wtedy powstaje diagnoza, opinia psychologiczna i oceniany jest wstępnie rejestr kompetencji.
7. Rodziny zastępcze uczestniczą w szkoleniach w w/w tematach szczególnie dot. modelu usamodzielnienia.

W 2018 r. Zespół przewiduje zwiększyć działania w obszarze:

- promocji idei rodzicielstwa zastępczego w celu pozyskiwania kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe;
- wzbogacenia form i metod pomocy oraz wsparcia specjalistycznego dla rodzin zastępczych;
- wzmocnienia działań sprzyjających powrotowi dzieci z pieczy zastępczej do rodziny biologicznej.
- organizacji szkoleń dla rodzin zastępczych na temat procesu usamodzielnienia, roli opiekuna usamodzielnienia i tworzenia indywidualnego programu usamodzielnienia.
- wsparcia pełnoletnich wychowanków rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej poprzez poradnictwo specjalistyczne .

- współpracy z organizacjami pozarządowymi na rzecz niesienia pomocy osobom wkraczającym w dorosłe życie.
- wypracowania z gminnymi ośrodkami pomocy społecznej wzajemnej współpracy w zakresie pomocy usamodzielnianym wychowankom pieczy zastępczej .

Dyrektor Powiatowego Centrum
Pomocy Rodzinie w Otwocku
Małgorzata Woźnicka